

**Lokalt utvecklings-
program för Farsta
stadsdelsnämnd
2017 - 2021**

stockholm.se

Innehåll

1.	Inledning.....	3
2.	Nulägesanalys	4
3.	Prioriteringar.....	24
4.	Prioriterade åtgärder	26
5.	Genomförande	29
6.	Metoder för att mäta måluppfyllelse.....	30

1. Inledning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad fattade i oktober 2015 beslut om Stockholms stads vision, Vision 2040 – ett Stockholm för alla, och om Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete.

Riktlinjerna syftar till att tydliggöra ansvarsfördelning och arbetssätt för ett lokalt och decentraliserat utvecklingsarbete inom Stockholms stad och till att tydliggöra stadsdelsnämndernas roll och mandat. Ett annat syfte är att tydliggöra hur det lokala arbetet hänger samman med den övergripande inriktningen i fullmäktiges övergripande vision, budgetinriktning och andra stadsövergripande utvecklingsprocesser.

Riktlinjerna kan sammanfattas på följande sätt.

1. Lokalt utvecklingsarbete ska utgå från ett medborgarperspektiv med stadsdelsnämnderna som nav.
2. Alla stadsdelar ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och unika kvaliteter med utgångspunkt från stadens vision, budget.
3. Resurser ska styras till områden med störst behov.
4. Uppföljningen och samordningen av det lokala arbetet ska fördjupas.

Med utgångspunkt i riktlinjerna har alla stadsdelsnämnder fått i uppdrag att under 2016 ta fram lokala utvecklingsprogram. Programmen ska utgå från analyser av lokala förhållanden och en dialog med invånare, lokala aktörer samt förtroendevalda och medarbetare inom stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Under perioden 2015-2017 pågår arbetet inom Kommissionen för socialt hållbart Stockholm med kartläggningar av sociala skillnader inom staden och förslag till åtgärder på en stadsövergripande nivå. Kommissionens analyser och förslag till åtgärder och strategier och ska tillsammans med de lokala analyserna utgöra utgångspunkt för de lokala utvecklingsprogrammen.

2. Nulägesanalys

Farsta Stadsdelsområdes förutsättningar

Stadsdelen Farsta är utpekad som tyngdpunkt i Stockholms översiktsplan vilket innebär att funktionen som ett viktigt centrum i söderort ska stärkas. Det betyder att centrala Farsta står inför stora förändringar. Idag finns cirka 10 000 bostäder som kommer att öka med ungefär 8 000 bostäder under åren fram till år 2030. Förutom bostäder tillkommer förskolor, skolor, handel, kultur, parker, arbetsplatser med mera. Det nu tomma Teliaområdet kommer att omvandlas till ett bostadsområde och beräknas rymma 2 500–3 000 av de totalt planerade 8 000 bostäderna i Farsta.

Projektet Tyngdpunkt Farsta innebär att de stora parkeringsplatserna i centrum ska bebyggas med bostäder, en ny bytespunkt för kollektivtrafiken ska skapas, Farstas vägar ska omvandlas till gator och attraktiva boendemiljöer ska utformas vid Magelungens och Drevvikens stränder. Ett sammanhängande grönt stråk skapas och strandpromenaderna utvecklas. Centrala Farstas expansion kommer även att påverka Fagersjö då bebyggelse längs med Magelungsvägen kommer att koppla samman stadsdelarna.

Stadsdelarna inom Farsta stadsdelsområde har förutom olika bebyggelsestrukturer också skilda socioekonomiska förhållanden. Stora utmaningar och skillnader i livsvillkor har Fagersjö och Hökarängen men även Farsta strand och delar av centrala Farsta enligt rapporten Skillnadernas Stockholm. Utmaningarna och skillnaderna i Farsta stadsdelsområde gäller främst:

- Ohälsotal
- Andel i behov av ekonomiskt bistånd
- Barn som växer upp i fattigdom
- Trygghet
- Medinflytande
- Utbildningsnivå
- Andel förvärvsarbetande

Sammantaget, och något förenklat, kan sägas att utmaningarna är koncentrerade till faktorer som rör ohälsa, möjligheter till egen försörjning, otrygghet i närmiljö och medinflytande i samhällsutvecklingen. Flera stadsdelar berörs av dessa frågor men förvaltningen föreslår att fokusområden för fördjupade analyser och stödjande aktiviteter i ett första skede är stadsdelarna Hökarängen och Fagersjö. När det gäller trygghet så ingår även Farsta strand.

Hökarängen

Hökarängen (9 347 invånare) har blandad bebyggelse med fokus på 1950-talet. Mestadels lamellhus i 3-4 våningar men också punkthus, småstugor och radhus. Landets första trafikseparerade förortscentra med gångata finns i Hökarängen. Stadsdelen har därefter kompletteringsbebyggt under olika decennier. Största fastighetsägaren i området är Stockholmshem, även Familjebostäder har ett stort antal lägenheter. En mindre del privata hyresrätter och bostadsrättsföreningar finns också. Stadsdelen är klassad som särskilt kulturhistoriskt värdefull.

Hökarängens centrum har fått ett uppsving de senaste åren med många nya butiker, restauranger, caféer, Cornelis visrum och en konsthall. Det finns två parklekar och ett flertal lekparkar spridda över stadsdelen. Hökarängens föreningsliv är mycket aktivt.

Många efterlyser fler bostäder för unga, fler större lägenheter och blandade upplåtelseformer.

Kommunikationerna är goda och det finns tunnelbana vid centrum och ett flertal busslinjer som passerar vid Örbyleden.

Fagersjö

Fagersjö (2 967 invånare) byggdes till övervägande del tidigt på 1960-talet. Stadsdelen består av höghus, lamellhus, radhus som kompletteras med villor från skilda tidsperioder. Övervägande del av flerbostadshusen ägs av Familjebostäder. Det finns ett fåtal privata hyresrätter, 46 stycken, och två bostadsrättsföreningar.

Fagersjö centrum som bestod av två butikslängor, revs 2006. På platsen uppfördes istället tre höga punkthus med hyreslägenheter. Den service som finns att tillgå i stadsdelen är en matbutik, en bensinstation inklusive servering och en pizzeria.

Fagersjö ligger mycket naturskönt i direkt närhet till sjön Magelungen. Det finns goda förutsättningar för friluftsliv, exempelvis vid strandpromenaden längs med sjön. I Fagersjöskogen finns ett belyst motionsspår och i lekparken Måsen finns en konstgräsplan.

Kollektivtrafiken i Fagersjö utgörs av två busslinjer varav en linje som trafikerar på vardagar, förmiddagar och eftermiddagar. Båda linjerna går till Farsta och passerar Högdalen. En promenad till Farsta centrum är drygt 2,5 kilometer lång.

I Fagersjö finns en stark förening som är engagerad i framför allt Fagersjöns kulturella och sociala utveckling.

Fagersjö beskrivs av sina invånare som en segregerad stadsdel. På ena sidan mot sjön bor en socioekonomisk stark medelklass i villor. På den andra sidan bor den socioekonomiskt svagare del av befolkningen i allmännyttans flerbostadshus.

Många invånare menar att det behövs byggas fler bostäder, både hyresrätter och bostadsrätter så att stadsdelen får fler invånare och fler invånare med köpkraft. Om områdets köpkraft ökar så finns det grund för att service och handel etablerar sig i området. Fler bostäder och en ökad befolkning ger förutsättningar för en mer utbyggd kollektivtrafik. Det finns önskemål om ungdomsbostäder och studentbostäder, dels för att de unga som växer upp i Fagersjö ska ha möjligheter att bo kvar i området och dels för att studenter bidrar till en ökad dynamik, social gemenskap och kultur. Det behövs ökade möjligheter att göra en bostadskarriär inom stadsdelen. Familjebostäder planerar för omfattande nybyggnation i Fagersjö och det är viktigt att stadens exploateringskontor prioriterar detta område i sin handläggning av bostadsbyggande.

Analysen av valda teman och geografisk avgränsning har gjorts med rapporten Skillnadernas Stockholm som utgångspunkt tillsammans med statistik från Sweco och medborgarundersökningen 2015.

Teman, avgränsningar, informationsinsamling och dialoger

Dialoger, konsultationer genom samtal och enkäter har genomförts med fokus på följande teman; **hälsa, egen försörjning, medinflytande och trygghet.**

Under perioden maj – september innevarande år har förvaltningen genomfört samtal, konsultationer, intervjuer, enkäter och dialoger med medborgare och tjänstepersoner inom och utanför Farsta stadsdelsförvaltning.

I följande rapport väljer vi att använda samlingsbegreppet dialoger för de olika kontakter vi haft med tjänstepersoner, sakkunniga och medborgare.

Målgrupper för dialogerna har varit stadsdelsförvaltningens verksamheter och medarbetare, fackförvaltningar och bolag inom staden, externa samarbetspartners, vårdgivare och föreningsliv.

Målsättning har varit att få en representation av röster som avspeglar befolkningsstrukturen, sakkunniga tjänstepersoner och civilsamhällets aktörer i Farsta stadsdelsområde. Fokus har varit på dialoger för att få en dagsaktuell bild av läget i Farsta

stadsdelsområde i allmänhet och stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen i synnerhet.

Förvaltningen har gått igenom tidigare och aktuella data från förvaltningens egen verksamhet, från tidigare genomförda medborgardialoger, samrådsförfaranden, trygghetsundersökningar, medborgarförslag och skolundersökningar och folkhälsorapporter.

Syftet med den interna dialogen har varit att informera och involvera förvaltningens egna medarbetare i arbetet att ta fram en dagsaktuell övergripande bild av situationen i Farsta stadsdelsområde, samt en fördjupad bild av stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen. Målsättningen har varit att samla in data, få input och inspiration, råd och tips gällande stödjande processer och förslag till aktiviteter för stadsdelarna Fagersjö och Hökarängens utveckling.

Ett annat syfte är att förankra arbetet inom stadsdelens egna verksamheter med de lokala utvecklingsprogrammen och stadens Vision 2040, om ett jämlikt och hållbart Stockholm.

Förutom det interna arbetet har förvaltningen haft dialoger och konsulterat tjänstepersoner inom Stockholms stad vid idrottsförvaltningen, kulturförvaltningen, utbildningsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret samt Stockholm business region(SBR) och bostadsbolagen Familjebostäder och Stockholmshem.

Vi har haft dialoger med företrädare för lokala idrottsföreningar samt med föreningarna Ett Förenat Fagersjö, Hökarängens stadsdelsråd samt föreningen Bästa Svängen.

Fokusgrupper har varit med ungdomar vid fritidsgården Tuben, Fritidsgården Morris, Kulturskolan, en arbetsgrupp med personer med funktionsnedsättning och med personal och besökare på Farsta bibliotek.

I nedan rapport är de olika tematiska utmaningarna **hälsa, egen försörjning, trygghet** och **medinflytande** beskrivna under respektive tema.

Tema hälsa

Farsta stadsdelsområde i allmänhet har utmaningar där det gäller befolkningens hälsa, främst gällande antal sjukdagar per person inom befolkningen i allmänhet, kvinnor som skattar sin ohälsa hög, män med hög alkoholkonsumtion och missbruk och unga med riskbeteende.

Särskilt fokus är på den del av befolkningen som är minst fysiskt aktiva och med frågeställningar hur vi på bred front kan arbeta förebyggande för att minska ohälsa genom ökad fysisk aktivitet och motion. Särskild målgrupp är barn och unga, flickor i tonåren och personer med funktionshinder.

Barn och unga i vissa socioekonomiska grupper är mer fysiskt inaktiva än barn och unga i socioekonomiskt starka områden. I Farsta är andelen flickor som deltar i organiserad idrott lågt. Bland unga i åldern 16-24 år upplever dubbelt så många kvinnor som män besvär av ångslan, oro och ångest. För båda könen har dessa besvär tredubblats sedan början av 1990-talet.

Förvaltningen har konsulterat lokala idrottsföreningar om hur vi kan få fler unga att delta i organiserad idrott, stadsdelens egna verksamheter för barn och unga om situationen i allmänhet gällande ungas psykosociala hälsa. Vi har lyssnat på primärvård och specialistvård om familjer och unga som söker sig till vården.

Ungdomar på ungdomsgården Tuben om hälsa

Vi har träffat fyra tonårsflickor som är regelbundna besökare på fritidsgården. De är alla överens om att en av grundorsakerna till att många flickor inte motionerar och avstår att vara med i en idrottsförening är de kostnader olika aktiviteter medför. Flickorna menar att i många familjer är det många barn och enligt familjernas tradition är det pojkar som ägnar sig åt idrott. Flickor känner sig även otrygga när man behöver åka långt på kvällar för att delta i någon dans eller idrottsaktivitet.

De flesta idrotter som finns i närområdet är traditionella ”kill”-idrotter, exempelvis fotboll, innebandy, ishockey och handboll. Det saknas idrotter som attraherar unga flickor. Alla fyra tycker idrott är kul och man har provat på olika idrotter i skolan. Man ser det som problematiskt att pojkar och flickor har idrott tillsammans, i och med att pojkar är mycket mer hårdhänta, det blir hårda knuffar, bollar kastas hårt mot ansiktet vilket skrämmer flickorna. Flera av flickorna i gruppen hade fått intyg att undantas från skolidrotten. Flickorna ser det även som ett problem att det är pojkarna som tar

för sig och tar allt utrymme på de idrottsplatser där man kan vara på fritiden.

Personer med funktionsnedsättning

Vi har pratat med tre av våra kollegor med psykiska funktionsnedsättning som arbetar inom stadsdelsförvaltningens service grupp på tema hälsa och ohälsa. Erfarenheter visar att personer med funktionshinder motionerar mindre än befolkningen i övrigt.

Sammanfattningsvis så känner gruppen igen sig i att de rör sig och motionerar för lite. De beskriver att det är svårt att på sin fritid på egen hand att ge sig ut och motionera, exempelvis att gå och simma eller på något gym. Man vill göra saker med andra och gruppen tror att bästa sättet att komma igång är att de som arbetskamrater stöttar varandra att promenera på raster. Förslag är även att man under sin arbetstid utnyttjar de tillfällen man har, exempelvis att gå några våningar i trapporna istället för att ta hissen. Gruppen är enig i att de önskar att deras arbetsledare hjälper dem att planera in fysisk aktivitet och motion i arbetet.

Gruppen betonar även vikten av att äta mindre sötsaker och att äta nyttigt, gärna mer grönsaker i stället för kakor som mellanmål.

Barn om motion och hälsa

Cirka 450 unga i åldrarna 8-12 år som var deltagare i förvaltningens idrottsläger sommaren 2016 fick svara på en enkät på tema idrott och hälsa.

Sammanfattningsvis så svarade alla barn att idrott var kul och att man ville fortsätta med idrott. Flera sa att de skulle ta med sina kamrater till sin favorit idrott, att det vara viktigt att man fick prova på olika idrotter och att det var skoj!

Barn med funktionsnedsättning på fritidsgården Morris om hälsa

Fritidsgården Morris besöks ofta av 50-60 unga med funktionsnedsättning från hela staden. Vi träffar fyra personal och en ung flicka. Det är mest personal som ger ungdomarna en röst.

Den viktigaste faktorn för unga med funktionsnedsättning ur en hälsoaspekt är tillgång till mötesplatser. Barn och unga med funktionsnedsättning reser mycket sällan själva till och från sociala aktiviteter och man söker sig till trygga platser där men vet att det

finns kamrater. Man söker ogärna upp nya platser och nya sociala sammanhang.

De flesta organiserade aktiviteter för gruppen innebär ofta mycket resande tillsammans med ledsagare eller föräldrar.

När det gäller fysiska aktiviteter, motion och idrott så är funktionsnedsatta barn som grupp mindre aktiva utövare av idrott. Detta förklaras främst med att det är få idrottsföreningar som har erfarenhet, kompetens och tålamod att arbeta med gruppen.

I de fall föreningar erbjuder aktiviteter så är erfarenheten att de aktivitetstider som dessa barn erbjuds är väldigt otillgängliga, de ligger under skoltid eller tidigt på morgonen.

Aktiviteter som den grupp unga som besöker Morris främst tycker är kul är fotboll och innebandy. Simning, självförsvar och dans är populärast bland flickor.

Resultat - Hälsa

Studier från bland annat folkhälsomyndigheten och erfarenheter från praktiker visar att folkhälsan generellt ökar, men minskar i vissa befolkningsgrupper.

Skillnaderna är relaterade till personers socioekonomiska ställning, framför allt gällande var man bor, inkomst och utbildning.

Förekomsten av psykisk ohälsa har ökat hos unga i jämförelse med äldre. Bland unga kvinnor är ökningen störst.

I rapporten Skillnadernas Stockholm framkommer att Farsta stadsdelsområde ligger på tredje plats, efter Rinkeby-Kista och Skärholmen, när det gäller befolkningens uppskattning av sin egen ohälsa. I Farsta uppskattar en tredjedel av kvinnorna sin hälsa sämre än god.

Farsta stadsdelsområde har generellt ett högre ohälsotal än genomsnittet för staden. Sju stadsdelar i Farsta har högre ohälsotal än stadens snitt på 18,9 sjukdagar per år (2014, 16–64 år). Stadsdelarna Hökarängen och Farsta strand är två av de tio stadsdelar i staden som har fler än 30 sjukdagar per år. Fagersjö har 24,8 sjukdagar per år.

Barn i familjer med hög socioekonomisk ställning är mer fysiskt aktiva i vardagen och tränar mer än barn i socioekonomiskt svaga familjer. Motion och fysisk aktivitet i tidiga år påverkar skolresultat positivt och ger goda förutsättningar för en god fysisk och psykisk hälsa under hela livet.

Sammantaget framkommer att förutsättningar för en god hälsa genom livet grundar sig på faktorer som; kost, motion och sömn och en bekräftande och stödjande omgivning, goda relationer till sin omgivning och ett stödjande socialt nätverk.

För barn och unga finns särskilda anledningar att vara fysiskt aktiva. Kroppen växer och motorik utvecklas gällande koordination och balans. Inlärningsförmågan ökar och skolprestationer förbättras när barn och unga är fysiskt aktiva.

Vuxna behöver minst 150 minuters fysisk aktivitet per vecka för att må bra. Barn och unga behöver minst 60 minuters fysisk aktivitet per dag. Den fysiska aktiviteten kan ske såväl spontant som organiserat genom idrott, lek, kroppsövning, motion och friluftsliv med mera.

I dialogerna finns en samstämmighet i att barn och ungdomar bör vara en prioriterad målgrupp när det gäller det långsiktiga arbetet att förebygga ohälsa.

En naturlig arena för fysiska aktiviteter för barn och unga är inom lek, dans, gymnastik, idrott på fritid och idrott i skolan. Att barn får intresse för idrott och ju längre upp i livet man idrottar så ökar individens förutsättningar för en god hälsa. Andelen fysiskt aktiva sjunker med ökad ålder vilket gör det särskilt viktigt att lägga resurser på att få fler högstadie- och gymnasieungdomar fysiskt aktiva. Fysisk aktivitet har positiv påverkan vid stress, psykiska problem, depression och nedstämdhet.

En utmaning är att i jämförelse så är flickor i Farsta stadsdelsområde i högstadiet mindre anslutna till organiserad idrott än flickor i genomsnitt i Stockholms stad. En konsekvens av detta är att flickor i allmänhet motionerar mindre. En annan utmaning är att barn med funktionsnedsättning motionerar och idrottar mindre än barn i övrigt. Även barn i ekonomiskt svaga familjer deltar mindre i organiserad idrott.

Återkommande i dialogerna är vikten av att barn och unga ges möjligheter att komma i kontakt med och prova på idrott på ett lekfullt sätt redan i unga år. Fysisk aktivitet, motion och idrott bör finnas med som en röd tråd genom ett barns uppväxt till och med grundskolan.

Även frågan om hur barn som är födda sent på året eller har en senare fysisk utveckling ska kunna känna glädje till idrott är viktig då det kan skilja tre år i den fysiska utvecklingen mellan barn i samma årskurs. Fysiska förutsättningar ger bra resultat i unga år men är inte avgörande hur man utvecklas som idrottare efter puberteten. Idrottsrörelsen är medveten om problemet att många unga slutar med sin idrott då man upplever att man inte kan konkurrera med jämnåriga, vilket både är en utmaning ur ett folkhälsoperspektiv, men också ur ett idrottsperspektiv, vi förlorar många som har talang att utvecklas till duktiga idrottsmän och kvinnor.

Sammantaget framkommer enighet om att staden har goda möjligheter och kan påverka invånarnas hälsa. Framst genom att i samhällsplaneringen och inom kommunens egna verksamheter, ge förutsättningar för och stimulera till fysiska aktiviteter.

Vuxna delen av befolkningen och motion

I Stockholms län är det drygt en tredjedel, något fler män än kvinnor, som motionerar två gånger eller mer per vecka. Det är drygt en femtedel av befolkningen som aldrig motionerar. Uppfattningen är att en del av befolkningen i Farsta stadsdelsområde motionerar och tränar regelbundet, men att en stor del motionerar sällan, eller inte alls.

Förslag som framkommit ur dialogernas till stödjande strategier och aktiviteter

Förslag ur ett folkhälsoperspektiv är att stödja strukturer och aktiviteter med målsättning att barn och unga ökar sina fysiska aktiviteter. Strategier bör vara att stimulera barn till fysiska aktiviteter på de platser barn befinner sig i naturligt i sin vardag, det vill säga i förskola, skola och eftermiddags-fritidsverksamheter och i det offentliga rummet.

Stadsdelsförvaltningens fokus bör vara inom verksamhetsområdena förskola, skola, fritid och inom stadsplanering samt strukturerad samverkan med det lokala idrottslivet.

En viktig fråga är hur vi fångar upp de barn och unga som inte söker sig till organiserad idrott. Många önskar motionera på egen hand och när det passar dem själva, så kallat spontant idrottande. Även nya trender och fysiska aktiviteter som inte har status av att vara idrott, bör få utrymme i verksamhetsplanering. Exempel kan vara webbaserade spel som involverar fysisk aktivitet. Flickor och barn med funktionsnedsättning är en prioriterad grupp. Förslag är att

rekrytera mentorer, det vill säga unga som är intresserade av idrott som tar med en adept ur målgrupperna att titta på, eller prova idrott i någon form. Ett sådant mentorskap bör diskuteras vidare med idrottsförbund, sponsorer och lokala idrottsföreningar. Inom Farsta stadsdelsområde bör det finnas ett brett utbud av aktivitetsytor som är lättillgängliga och dit det är fritt inträde.

En fråga är hur dessa ytor kan användas av ungdomar själva. Idag är det väldigt svårt för unga att idrotta spontant på sin fritid, framför allt under de kallare årstiderna då alla gymnastiksalor och idrottsanläggningar bara kan bokas av föreningar.

En strategisk fråga är hur fysiska aktiviteter och idrott kan bli mer inkluderande för alla och att vedertagna prestations- och tävlingsmoment inom idrotten kan göras mindre exkluderande. Förslag är att stadsdelsförvaltningen utökar sommarlägret sportcamp, där barn i åldrarna 8-12 år får prova olika idrotter, till en termin i skolan där barn får prova olika idrotter utan att förbinda sig genom medlemskap i en förening.

Aktiviteter som behöver få ökat utrymme och prioriteras är de aktiviteter som har möjligheter att fånga upp de barn och unga som inte attraheras av det traditionella utbudet av idrott. Här har fritidsgårdarna en möjlighet att stödja ungas eget intresse för kultur, musik, dans och andra aktiviteter som är fysiska och/eller träning i god självkänsla. Flickorna från fritidsgården Tuben såg gärna att det ordnades mer fysiska aktiviteter och prova på idrott inom fritidsgårdens verksamhet.

För unga med funktionsnedsättning kan en organiserad aktivitet eller tävling i någon idrott vara avgörande för att man ägnar sig åt fysisk träning. Erfarenheter visar att när någon kommun anordnar en idrottsdag med tävlingsinslag så är det många av ungdomarna som under lång tid förbereder sig och tränar inför tävlingsdagen, ibland så långt som ett år innan tävlingsdagen. Även att idrottsföreningar erbjuder anpassade grupper på för målgruppen möjliga tider skulle bidra till ökade idrottsaktiviteter.

Stadens fysiska samhällsplanering bör utformas så att rörelse och motion stimuleras på ett naturligt sätt i det offentliga rummet. Det ska finnas möjligheter att tryggt kunna promenera, jogga och cykla till och från stadsdelens skolor, idrottsanläggningar, friluftsområden och centrum. I dialogerna framkommer det främst förslag om att utveckla stadsmiljön så att det är lätt och tryggt att promenera, cykla och ägna sig åt friluftsliv.

Anläggningar som ute gym och boulebanor verkar locka allt fler utövare. Exempel är klättervägg i tunnlar och viadukter. En utmaning är att planera motionsspår och ute gym så att kvinnor känner sig trygga. Motions- och aktivitetsanläggningar bör placeras nära lekplatser.

Psykisk ohälsa

Farsta socialtjänst, Primärvården och barnpsykiatri i Farsta är samstämmiga i att en god psykisk hälsa bland befolkningen i stort är familjens levnadsvanor och att ett barns psykosociala utveckling är nära förknippat med familjens sociala och ekonomiska situation. De viktigaste faktorerna för en god psykisk hälsa hos barn är trygga relationer inom familjen, relationen mellan barnet och föräldrarna och familjens sociala nätverk. Riskfaktorer för barnets psykosociala utveckling är ensamstående föräldrar utan arbete och inkomst och med ett svagt socialt nätverk.

Många som söker stöd hos barn- och ungdomspsykiatriska vården (BUP) är unga ensamstående mödrar som lever i en otrygg miljö gällande ekonomi, våld, missbruk och saknar stöd från anhöriga. Dessa familjer har sällan tillgång till ett fungerande socialt nätverk och familjens sociala situation är kaotisk och med för hög stress både för modern och för barnet. Inte så sällan är relationen till barnets fader komplicerad.

Det är inte ovanligt att dessa unga mödrar har växt upp i likande sociala förhållanden och mödrarnas sociala arv är tydligt. Behovet av ett utökat stöd från olika vårdgivare som bedöms ha störst genomslag i ett förebyggande arbete är att finnas nära dessa unga mödrar från deras graviditet och till dess att barnet fyllt tre år.

Prioriterade målgrupper bedöms av samtliga vårdgivare vara unga med låg självkänsla, risk för depressioner, självskadligt beteende och missbruk, samt barnfamiljer som lever under hög psykosocial stress.

Farsta stadsdelsområde beskrivs ha högst andel barn i Stockholms län med diagnos ADHD. Stadsdelsförvaltningens verksamhet för barn i behov av särskilt stöd i förskolan bedömer att det är i förskoleområdena Hökarängen och Fagersjö som har flest barn i behov av stöd.

En annan grupp som söker vård är unga som är deprimerade och har stark ångest. Många har hoppat av skolan och har ingen strukturerad

tillvaro utan ägnar större delen av sin vakna del av dygnet att spela tv-spel och andra spel. Gemensamma levnadsomständigheter för denna grupp är att de är stillasittande, äter dålig kost, är överviktiga och utan egen drivkraft att ändra sin situation.

Farsta ungdomsmottagning har erfarenhet av väldigt unga flickor som blir gravida och mödrar i tidig ålder. Den största grupp unga som för närvarande besöker Farsta Ungdomsmottagning är främst unga flickor, 14-22 år med låg självkänsla och dåligt självförtroende. En orsak är att man inte har någon fast pojk/flickvän och känner sig annorlunda. Det är inte heller ovanligt att högpresterande flickor i skola och i idrott söker sig till mottagningen med en känsla av att inte duga och räckta till. Det är ofta en händelse i högstadiet som är grunden till att många söker kurativ hjälp och vanliga riskbeteenden är sexuellt utagerande och användande av alkohol och droger.

Ungdomsmottagningen har erfarenhet av unga med funktionsnedsättning som utsätts för mobbning och sexuellt utnyttjande. Mottagningen har uppfattningen att de som söker hjälp ändå är resursstarka unga eller med uppmärksamma föräldrar. Det finns sannolikt ett stort mörkertal av unga med psykiska bekymmer som inte söker hjälp på mottagningen. Unga från stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen är klart underrepresenterade på mottagningen.

Missbruk

Erfarenheter visar ur ett psykosocialt perspektiv att den svagaste länken i en vårdkedja för stöd till missbrukare av alkohol och droger är den tidsperiod efter man har upphört att missbruka. Här uppstår en social situation och socialt vakuum där den enskilde ska finna ett nytt socialt sammanhang, nytt socialt nätverk och sysselsättning.

Stödjande strukturer och insatser bör fokusera på att erbjuda sociala mötesplatser och sammanhang med aktiviteter som ökar individens självförtroende och möjligheter att bygga ett nytt socialt nätverk. Arbete och/eller arbetsuppgifter som är meningsfulla och bidrar till den enskildes ansvarstagande och egen försörjning anses vara en avgörande faktor för hur nykterhet ska bli en naturlig del av individens fortsatta livsföring.

Förslag som har kommit ur dialogerna-Stöd till barnfamiljer

Sammanfattningsvis finns en enighet bland olika vårdgivare om att ett förebyggande arbete har bäst förutsättningar om insatserna fokuserar på de familjer som är som skörast i samband med graviditet och under barnets känsligaste ålder, från födsel upp till tre år. Olika vårdgivare och kompetensområden bör vara tillgängliga, samverka och finnas nära dessa familjer kontinuerligt under barnets första levnads år.

Detta kan innebära täta hembesök under en lägre tid och stöd i form av utbildning i föräldraskap, utbildning i neuropsykiatriska sjukdomar, pedagogiskt och psykosocialt stöd med syfte att ge familjen struktur och förutsägbarhet. En modell för en beprövad form av samverkan mellan olika vårdgivare är så kallade familjecentraler. En modell av typ familjecentral med fokus på unga barnfamiljer som erbjuder individuellt stöd under en längre tid och kontinuerligt är att föredra.

Stöd till unga

Gällande unga som är deprimerade och sysslösa så föreslås att stadsdelens fritidsverksamheter och eller ungdomsmottagning erbjuder kurser i kost och matlagning, yoga, självförsvar och andra aktiviteter som stärker självbilden och självkänslan. Modeller för undervisning även för de elever som är hemmasittare föreslås kunna ges inom ramen för fritidsverksamheterna.

Stadsdelsförvaltningens ungdomsmottagning, fritidsgårdar och fritidsverksamhet bedöms av barn-och ungdomsvården vara de miljöer dessa unga under visa förutsättningar, känner minst obehag att söka sig till.

Arbete, utbildning och egen försörjning

Förvaltningen har genomfört dialoger med lokala arbetsförmedlingen, företrädare för förvaltningens arbetsmarknadsverksamheter och enheten för försörjningsstöd, Stockholm Business region (SBR), Farsta företagsgrupp, Företagarna i Stockholm, Starta Farsta, entreprenörsprogram för unga samt Start Up Stockholm som erbjuder rådgivning för personer som planerar att starta eget företag.

I Farsta stadsdelsområde var (2015) 3,6 % av befolkningen öppet arbetslösa i jämförelse med stadens genomsnitt, som vid samma tidpunkt var 3,0 % öppet arbetslösa. I Fagersjö respektive

Hökarängen var 6,8 % respektive 3,7 % (2015) av befolkningen öppet arbetslösa.

Andelen av befolkningen som uppbar försörjningsstöd var 6,1 % i Fagersjö och 4,8 % i Hökarängen. I staden var genomsnittet 3,0 %. Medelinkomsten var cirka 100 000 kronor lägre i de båda stadsdelarna jämfört med medelinkomsten i staden, som var 366 000 kronor (2014).

I Fagersjö är gruppen hushåll med invandrabakgrund mest förekommande inom försörjningsstöd, främst på grund av svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. I Hökarängen är hushåll med ensamstående män de mest förekommande med försörjningsstöd och det är ofta män med omfattande missbruksproblem. Den grupp som av arbetsförmedlingen har svårast att ta sig in på arbetsmarknaden är unga utan gymnasieutbildning, personer med funktionshinder och personer med invandrabakgrund.

Arbete genom eget företagande

Andelen invånare i Farsta som startar och driver företag är lägre jämfört med socioekonomiskt starkare stadsdelar. Start Up och projekt starta Farsta menar att rent statistiskt bör det finnas ett större antal unga som har idéer om att starta och driva eget företag. Den vanligaste förklaringsorsaken till att färre är egenföretagare i Farsta beror på att inom familj och släkt finns färre egenföretagare och mindre av tradition att starta och driva företag.

Samtidigt finns det många unga i Farsta, bland annat genom erfarenheter från det tidigare Starta Farstaprogrammet, kulturaktiva unga på fritidsgården Tuben, Kulturskolan och Drivhuset i Farsta, som har drömmar att utveckla sina egna idéer och att bli entreprenörer och starta företag. Detta inte minst inom de så kallade kreativa näringarna; konst, kultur, musik och mode.

Även vuxna, inte så sällan med invandrabakgrund, har idéer om att starta eget företag. Många har vanligtvis erfarenhet av eget företagande från sina hemländer och yrkeserfarenheter och kompetens inom hantverk, handel och olika tjänster. Vad som ofta saknas är en kunskap om hur man startar och bedriver företagsverksamhet i Sverige. I samtal med invånare i Fagersjö om vad som behövs för att göra stadsdelen bättre, har flera förslag om ett hantverkshus för nystartade företag och information och vägledning för nya företagare förts fram.

Stadsplanering som ger förutsättningar för ett lokalt näringsliv

Grund för ett rikt näringsliv är att det finns en marknad. I Fagersjö till skillnad från Hökarängen saknas en stor del av den kommersiella service som invånare tar för givet i andra stadsdelar. Det gäller exempelvis tillgängligheten att inhandla SL-kort, frimärken, bankomat och utföra postärenden.

Inför de byggplaner som pågår gällande att förtäta i Fagersjö med nya bostäder, vilket i framtiden ger en större köpkraft för området, är det även viktigt att planera in och skapa förutsättningar för handel, service och fler arbetsplatser. För att minska de klyftor som många Fagersjöbor upplever mellan olika boendegrupper, är det även viktigt att det erbjuds såväl ett differentierat boende och olika upplåtelseformer. Det behövs även i stadsplaneringen förutsättningar för naturliga mötesplatser mellan invånare och de olika socioekonomiska befolkningsgrupperna.

Andra frågor som lyfts upp är möjligheten att få starta företag samtidigt man uppbär försörjningsstöd under en övergångsperiod. Samt svårigheter att få finansiering och hjälp med marknadsföring.

Det framkommer tydligt att i Stockholm finns ett flertal verksamheter som erbjuder rådgivning och vägledning till entreprenörer och för nyföretagare. Dessa är exempelvis Start Up Stockholm, Almi och Nyföretagarcentrum. Även skatteverket har introduktionskurser för nya företagare. Stockholm business region hjälper företagare att ingå i nätverk och ger omvärldsbevakning genom regelbundna frukostmöten som är öppna för alla företagare. Flertalet tjänster är avgiftsfria, eller erbjuder rådgivningstjänster till låg kostnad.

Syftet är att få en bild av vilka processer som underlättar ett inträde på arbetsmarknaden och för hur ett lokalt arbete kan stödja unga som riskerar stå utanför arbetsmarknaden samt personer som uppbär försörjningsstöd till egen försörjning.

Den fråga som bedöms ha störst påverkan för hur unga etablerar sig på arbetsmarknaden på längre sikt är hur unga väljer att fortsätta utbilda sig efter gymnasiet. Andra frågor är hur unga själva kan starta företag, hur entreprenörer utan erfarenhet av företagande kan få vägledning i att realisera sina idéer och hur personer med långvarig arbetslöshet kan öka sin anställningsbarhet.

Unga med funktionsnedsättning och möjligheter på arbetsmarknaden

Erfarenheten är att unga med funktionsnedsättnings möjligheter att komma in på den öppna arbetsmarknaden är helt avgörande av vilka kontakter de unga och deras familjer har själva.

Under sommaren 2016 fick tre unga med funktionsnedsättning feriearbete genom stadsdelsförvaltningen, vilket var mycket uppskattat och är en möjlighet för gruppen att komma i kontakt med den öppna arbetsmarknaden.

Utbildning, en viktig faktor för möjligheten till arbete och ett gott liv

Andelen unga i Farsta stadsdelsområde som har behörighet till gymnasiet är nästan lika stadens genomsnitt. Andelen som går vidare till högre studier är lägre i Farsta stadsdelsområde än stadens genomsnitt.

I Farsta har 43,7% eftergymnasial utbildning jämfört med stadens genomsnitt där 56,9% har eftergymnasial utbildning. Färre män än kvinnor går vidare till högre utbildning. I Staden går nästan 60,0 % av kvinnorna och drygt hälften av männen vidare till högre studier. I stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen har 33,3% respektive 40,4% eftergymnasial utbildning.

Intervjuer med ungdomar på fritidsgården Tuben om att utbilda sig

Fyra flickor i tonåren resonerar kring statistik som säger att unga i Farsta stadsdelsområde i lägre utsträckning än genomsnittet går vidare till högskola eller universitet efter gymnasiet. Man är samstämmiga i att den främsta orsaken är att många är skoltrötta efter årskurs nio och därför väljer en yrkesinriktad utbildning som ger möjligheter till inkomst efter två till tre år. Att efter grundskolan först läsa tre år och sedan fyra-fem år ytterligare ser man som orimligt. De tror att många unga så fort som möjligt vill skaffa sig en egen inkomst och då är det lättast att exempelvis utbilda sig till frisör eller inom något hantverk.

Flera i gruppen tror även att många väljer en yrkesinriktad gymnasieutbildning då man inte tror sig klara en teoretisk linje och att många unga inte har en aning om vad en gymnasieutbildning egentligen innebär.

Tre unga tjejer, 16, 17 och 18 år som går i olika gymnasieprogram

En förklaring till att fler inte vidareutbildar sig efter gymnasiet kan vara att omställningen efter grundskolan till gymnasium blev för

stor. På gymnasiet krävs en egen motivation och självdisciplin för att klara sina studier vilket gör att många känner en hög press att klara sig och få bra betyg. Många, särskilt flickor, tappar självförtroendet när man känner att man inte räcker till. Flickorna tror också att många i tonåren vill se snabba resultat, man vill tjäna pengar och styra över sitt liv så fort som det går.

Eftersom många inte har någon längre planering för sitt liv än att klara sig genom gymnasiet, så ser man en ytterligare utbildning på tre till fyra år, med ännu högre krav som oöverstigligt. Flickorna tror också att det är som med dem själva, att de har svårt att välja yrke redan efter gymnasiet. Man vill prova olika yrken och få livserfarenhet innan man satsar på en högskoleutbildning.

Farsta bibliotek om att utbilda sig

Tre bibliotekarier på Farsta bibliotek tror att en av förklaringarna till att färre utbildar sig på högskola i Farsta har sin förklaring i att Farsta är en traditionell arbetarstadsdel och att många unga därför väljer en yrkesinriktad gymnasieutbildning. Man söker sig till hantverkaryrken för att snabbt kunna arbeta och få egen inkomst. En annan delförklaring är att många unga har invandrarbakgrund och svårigheter att behärska svenska språket, vilket gör det svårare att klara en akademisk utbildning.

Ytterligare en faktor kan vara hög omflyttning från de stadsdelar med låg andel akademiker, det vill säga att när man klarat sin utbildning och har en god ekonomi så flyttar man från området till en mer socioekonomiskt starkt område.

Några vuxna besökare på Farsta bibliotek

Familjer har ingen tradition av att studera. Segregation, unga känner hopplöshet och utanförskap. Språksvårigheter. Ekonomi, i en stor familj har föräldrarna inte råd med att alla barn studerar.

Unga, entreprenörskap och eget företagande

Under perioden 2012-2014 genomförde en grupp studerande från Kungliga tekniska högskolan (KTH) ett program för unga entreprenörer i Farsta, under namnet; Starta Farsta. Ett tjugotal unga fick utbildning och vägledning i hur man från idé till handling startar och driver ett företag.

De unga som ingick i programmet hade idéer om att utveckla och sälja produkter inom IT, design, konst, kultur och friluftsliv. Gemensamt för deltagarna var att de hade idéer och en vilja att

genomföra sina idéer, men ingen erfarenhet eller någon i sin närhet att rådfråga om hur man gör.

Starta Farsta programmets slutsatser efter genomförda program var att det finns lika många unga i Farsta som i övriga staden som bär på idéer och vill satsa på att förverkliga dessa. Däremot finns det inte resurser på samma sätt när det gäller erfarenhet, kunskap och ekonomi att genomföra projekt.

Förslag utifrån dialogerna till stödjande aktiviteter för arbete och egen försörjning

Få fler att tycka det är kul att läsa, börja i tidig ålder. Få fler att låna böcker på biblioteken, marknadsföra biblioteken.

Studiestödsgrupper med språkträning och läsförståelse. Mer studie- och yrkesvägledning, borde finnas på fritidsgårdarna. Fler förebilder med akademisk bakgrund, liksom kända idrottsstjärnor, som föreläser och inspirerar om de yrken som blir tillgängliga genom högskolestudier. Studiestödgrupper som leds av äldre högskolestuderande på biblioteket. Studiebesök på universiteten. Satsa mer på yrkesinriktade program för vuxna. Hantverkshus med stöd för nya företagare. Program för unga entreprenörer som vill starta företag.

Trygghet

Arbetet i lokala brottsförebyggande rådet (Brå) är en viktig grund för utveckling av trygghetsupplevelsen i stadsdelsområdet. Via Farsta lokala Brå pågår en lägesinventering med syfte att utmynna i en aktivitets- och åtgärdsplan utifrån en gemensam lägesbild av hur brott, otrygghet och andra riskfaktorer fördelar sig inom stadsdelsområdet. Underlaget till åtgärdsplanen består av diverse statistik på trygghets- och säkerhetsområdet, t ex medborgarundersökningen, stadens trygghetsmätning, statistik från bostadsbolagen, RISK med mera.

En trygghetsenkät om upplevd trygghet och brottsutsatthet har genomförts för besökarna på de medborgarforum som hittills ägt rum i Fagersjö och i Hökarängen. Hösten 2015 genererade enkäten på medborgarforum i Fagersjö många synpunkter om dålig belysning. I november gjordes därför en trygghetsvandring i Fagersjö med olika aktörer. Den resulterade i att ett antal trasiga lampor åtgärdades och skymmande buskage och vegetation sågs över. Samma trygghetsenkät har även genomförts för besökarna på Hökarängens dag i maj. Utifrån det underlag som på olika sätt inhämtas från invånarna planeras sedan vidare trygghetsskapande

åtgärder. Ett exempel är den vegetationsbeskärning vid belysningsstolpar på parkvägar som genomförts under perioden.

I augusti medverkade Farsta lokala Brå på Fagersjödagen med syfte att ha dialog om trygghet med besökarna och presentera sin samverkan mellan olika aktörer. Under dagen genomfördes återigen en trygghetsenkät gällande Fagersjö. Under dagen avtäcktes en av ungdomar genomförd mosaikvägg av återvunnet material i Fagersjö centrum. Förhoppningen är att detta blir en bidragande faktor i arbetet för mindre klotter i Fagersjö.

I Hökarängen pågår sedan ett antal år ett aktivt arbete av Socialtjänsten i samverkan med andra aktörer för att minska missbruket och öka den upplevda tryggheten i Hökarängen centrum.

Förvaltningen och representanter från Farsta stadsdelsnämnd talade med medborgare om trygghet och medinflytande under Farstadagarna på Farsta torg 7-8 juni. Cirka 50 personer lämnade synpunkter om vilka platser som uppfattades som otrygga och förslag på trygghetsförbättrande åtgärder.

Medinflytande

Upplevelsen av medinflytande och möjligheter att som individ kunna påverka samhällsutvecklingen har varit i fokus i stadsdelen Fagersjö under våren. Dialogerna resulterade i att en medborgarbudget genomfördes i Fagersjö där invånarna var med och påverkade utformningen av verksamhet på mötesplatsen. I det arbetet lämnade de in förslag och sedan var med och röstade. De tio aktiviteter med flest röster kommer att genomföras under hösten. Mötesplatsen öppnade sin verksamhet den 27 augusti.

Syftet med processen var att utveckla dialog och medinflytande genom att medborgarna var delaktiga alla steg i framtagningen av verksamhetsinnehållet. Det som dock saknades var dialog mellan invånarna samt prioritering bland förslagen. Förslagsinlämningen samt röstningsförfarandet var väldigt individuellt och förvaltningen ser ett mervärde i att skapa samtalsytor och dialog bland invånarna i Fagersjö. Just nu pågår planeringen av nästa medborgarbudget i området, i den ligger tyngdpunkt just i dessa samtal mellan invånarna – hur de tillsammans ska komma fram till ett förslag. En särskild målgrupp att samtala med i denna fråga är unga, 16-20 år, den generation som ska föra vår tradition om demokrati vidare.

Under våren hade förvaltningen öppet hus i stadsdelen Fagersjö två dagar i veckan och invånarna inbjöds att komma och tala om vilka frågor som berörde dem. Stadsdelsnämnden hade även ett öppet

forum där invånarna bjöds in att träffa sina lokalpolitiker och stadsdelsnämnden genomförde ett stadsdelsnämndsmöte i den lokala skolan. I juni månad intervjuades ett 60 tal unga och 24 ungdomar svarade på enkätfrågor om medinflytande och demokrati av en grupp feriearbetande ungdomar (ungdomskommissionen).

I val till kommunfullmäktige 2014 var andelen röstande i Stockholms stad 82,1 %. Valdeltagandet i Farsta stadsdelsområde var 77,6 %. Av Farstas 32 valdistrikt var det lägst röstdeltagande i ett av Fagersjös två valdistrikt, 65,5 %. Ett flertal medborgare och föreningar från stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen har kontaktat stadsdelsnämnden med förslag på åtgärder för ett ökat inflytande och önskemål om att aktivt bidra till en positiv samhällsutveckling i stadsdelarna.

Farsta stadsdelsnämnd har inrättat ett demokratiråd, där representanter från stadsdelsnämndens partier arbetar strategiskt med frågan om medborgarnas delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen. Syftet är att den lokala stadsdelsnämnden ska finna fler kontaktytor till sina medborgare. Stadsdelsnämnden har även beslutat om att införa olika samråd och ha lokala möten ute i de olika stadsdelarna inom Farsta stadsdelsområde. Exempelvis har demokratirådet och förvaltningen bjudit in invånarna i ett stadsdelsområde för att inhämta förslag om var i området det är lämpligt att bygga nya förskolor. Ett 20-tal personer kom vid två tillfällen och lämnade förslag på lämplig lokalisering och samtliga förslag utreddes av förvaltningen.

Ett sätt att involvera de människor som blir berörda av det lokala utvecklingsprogrammet har exempelvis varit att dela ut enkätfrågor till besökare på Hökarängens dag och samla in förslag till åtgärder i Fagersjö. Sammantaget lämnades cirka 250 synpunkter och i Fagersjö var frågan om en social mötesplats/aktivitetshus den viktigaste frågan och i Hökarängen stod trygghetsfrågor högst. Utifrån medborgarnas synpunkter beslutade stadsdelsnämnden att inrätta ett aktivitetshus i Fagersjö och genomförde en så kallad medborgarbudget. Stadsdelsnämnden avsatte medel till en budget för verksamheten inom aktivitetshuset och invånarna fick komma med förslag till ett verksamhetsinnehåll och sedan rösta fram ett antal aktiviteter som flest invånare önskade inom aktivitetshuset.

En grupp om nio ferieungdomar intervjuade unga som är förstagångsröstande i valet 2018 om frågor gällande medinflytande, demokrati och valdeltagande. Resultatet av en enkät där 24 unga svarade visade att majoriteten, 83 % svarar att de kommer att rösta,

men 69 % svarar samtidigt att de inte har förtroende för politiker. 40 % av de svarande säger sig vara insatta i svensk politik medan 58 % säger sig inte vara insatta. 28 % säger att de anser att information om politik är tillräcklig och 71 % svarar att informationen är otillräcklig.

3. Prioriteringar

Sett till den statistik som finns tillgänglig och med den kännedom och samlade erfarenhet som framkommit i genomförda dialoger så har Farsta stadsdelsförvaltning en tydlig bild av vilka utmaningar som finns i Farsta stadsdelsområde. Det är förvaltningens bedömning att stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen har större utmaningar inom flera områden jämfört med övriga delar av stadsdelsområdet. Gällande trygghetsfrågor ingår även Farsta strand.

De tematiska prioriteringar som förslås att studeras vidare och som underlag inför ett fortsatt utvecklingsarbete i stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen är:

- Hälsa
- Arbete och egen försörjning
- Trygghet
- Medinflytande

De erfarenheter, modeller och projekt som arbetas fram och genomförs mellan olika förvaltningar i samverkan med civilsamhället i Fagersjö och i Hökarängen, kommer att vara grund för ett fortsatt arbete med stadsmiljöutveckling i hela Farsta stadsdelsområde.

Inriktningsmål på lång sikt, 5-10 år för utvecklingen av stadsdelarna Fagersjö och Hökarängen

1. Invånare i Fagersjö och Hökarängen har en god hälsa.
2. Invånare i Fagersjö och Hökarängen har ett arbete och egen försörjning.
3. Invånare i Fagersjö och Hökarängen känner sig delaktiga i sin stadsdels utveckling.
4. Invånare i Fagersjö, Hökarängen och Farsta strand upplever trygghet i sin stadsdel.

Hälsa - Mål på kort sikt, 1-3 år

Indikatorer:

Andelen fysisk aktivitet och idrott har ökat med 30 % inom stadsdelens grundskolor.

Fritidsverksamheterna erbjuder öppna motions- och idrottsaktiviteter. Särskilda målgrupper är flickor och barn med funktionsnedsättning.

Fler unga från Fagersjö och Hökarängen har kontakt med ungdomsmottagningen.

Stadsdelsförvaltningens barn- och ungdomsverksamheter gemensamt med primärvård, MVC och BVC samt specialistvård, samverkar i att ge småbarnsfamiljer kontinuerligt pedagogiskt och psykosocialt stöd till dess barnet fyllt tre år. Stödet ska kunna erbjudas familjerna i deras hemmiljö och i barnets förskolemiljö.

Arbete och egen försörjning, 1-3 år

Indikatorer:

Andelen öppet arbetslösa i Hökarängen och Fagersjö ska inte vara högre än i Farsta stadsdelsområde i övrigt.

Andelen unga som går vidare till eftergymnasiala studier ska vara jämförbara med Farsta stadsdelsområde i övrigt.

Andelen nystartade företag ska öka.

Medinflytande

Mål:

Deltagande i kommunalvalet 2018 ska i Fagersjö och Hökarängen öka till stadsdelens snitt. Andel förstagångsväljare i kommunalvalet 2018 ska öka till 8 % (av röstberättigade).

Genom riktade insatser under 2018 i områden där valdeltagandet är lägre – tydligare kommunikation och högre närvaro.

Indikatorer:

Andel som röstar i kommunalvalet 2018.

Andel förstagångsväljare i kommunalvalet 2018.

Andel invånare som känner att de har möjlighet till att påverka Farsta stadsdels utveckling.

Andel brukare som känner att de har möjlighet till att påverka sin situation.

Andel invånare som deltar i medborgarforum.

Andel invånare som skickar in medborgarförslag.
Av dessa, andelen medborgarförslag som beviljas.

Andel invånare som deltar i medborgarbudget 2 i Fagersjö.

Trygghet

Indikator

Tryggheten ska vara jämförbar med tryggheten i övriga Farsta stadsdelsområde

4. Prioriterade åtgärder

Hälsa

Program för samarbete med lokala idrottsföreningar och idrottslyftet inom förskola och grundskola.

Ansvarig för genomförande; Farsta stadsdelsförvaltning och utbildningsförvaltningen

Program för öppna motions- och idrottsaktiviteter inom stadsdelsförvaltningens fritidsverksamheter.

Ansvarig för genomförande; Farsta stadsdelsförvaltning

Genomföra en idrottstävling/arrangemang per år för unga med funktionsnedsättning.

Ansvarig för genomförande; Farsta stadsdelsförvaltning och idrottsförvaltningen

Fler ytor och anläggningar för motion och spontanidrott, säkra promenad och cykelvägar.

Ansvarig; stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, Farsta stadsdelsförvaltning och idrottsförvaltningen

Familjecentral

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning och landstingets primär-och specialistvård

Förskolan

Stadsdelarnas förskolor ska erbjuda moderna och pedagogiska lokaler och utomhusmiljöer, egna tillagningskök och medarbetare med hög pedagogisk kompetens.

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning

Arbete och egen försörjning

Förvaltningens verksamheter inom försörjningsstöd, arbetsmarknadsförvaltningen, arbetsförmedlingen, Stockholm business region, Start Up Stockholm samt skatteverket.

Hushållsekonomisk rådgivning och budget-och skuldrådgivning. Korttids gode män som ger äldre ekonomisk rådgivning.

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning

Pilotprojekt för en integrerad lokal verksamhet för råd och vägledning i entreprenörskap och i att starta och driva företag. Nya företagare ska få tillgång till företagarföreningar, nätverk och mentorer i företagande.

Ansvariga; Stockholm Business Region och Farsta stadsdelsförvaltning.

Information och vägledning för målgrupper och individer som saknar erfarenhet av hur den svenska arbetsmarknaden och företagsamhet fungerar.

Yrkesinriktade utbildningsprogram och praktik med integrerad språkträning.

Ansvariga; Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholm Business Region och stadsdelsförvaltningen

Feriejobb för unga med funktionsnedsättning inom staden/stadsdelsförvaltningens verksamheter.

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning

Stadsdelsförvaltningen och utbildningsförvaltningen tar fram en modell för att inspirera och uppmuntra att fler unga läser vidare på högskola.

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning och utbildningsförvaltningen

Medinflytande

Medborgardialoger

Medborgarbudget

Mötesplatser, fysiska och digitala

Ansvarig; Farsta stadsdelsförvaltning

Trygghet

Förvaltningen kommer under hösten 2016 skriva ett samverkansunderavtal med lokalpolisen med syfte att specificera konkreta fokusområden och åtgärder inom dessa samt strukturera upp samarbetet mellan olika aktörer. I samband med detta kommer förvaltningen och lokalpolisen också att fortsätta utveckla samarbetet mellan socialtjänst och polis, främst rörande ungdomar i riskzon.

Samverkanavtalet samt pågående lägesinventering av stadsdelsområdet ska också ligga som grund för ny aktivitetsplan för Farsta lokala Brå.

Efter att frågan om nattvandring bearbetats i Farsta lokala Brå har skolan inlett föräldra-/trivselvandringar på fredagkvällar i Hökarängen. Detta kommer nu att genomföras av Hökarängsskolan för tredje läsåret i rad, med skillnaden att man i höst utökar andelen involverade klasser från fjärde klass till nionde klass till från förskolan till och med nionde klass.

Fler vuxna som rör sig stadsdelsområdet kvällstid är ett viktigt led i arbetet för ökad upplevd trygghet hos medborgarna.

Även i Fagersjö pågår arbete av föreningen Ett förenat Fagersjö med att få igång nattvandringar för att öka den upplevda tryggheten i området

Förvaltningen för diskussioner med Lugna gatan om möjligheter till ett fortsatt samarbete, bland annat i Farsta strand.

Arbetet för att minska missbruket i Hökarängen pågår och utvecklas kontinuerligt av socialtjänsten i samarbete med bland annat föreningen Bästa Svängen, bostadsbolagen, kyrkan m.fl. Torget i Hökarängen kommer i än högre grad användas i detta arbete för olika publika aktiviteter, även för barn. Arbete pågår också med att inkludera mer kulturella inslag, exempelvis samarbete mellan Bästa Svängen, Hökis Visrum och Cornelissällskapet. Bästa Svängen upplåter sin lokal för ideellt arbete med kvinnor utsatta för våld i nära relation.

Socialtjänsten har i samarbete med Bästa Svängen startat upp stödgrupper för anhöriga till missbrukare i Hökarängen.

Trygghetsmöten för medborgare i utvalda stadsdelar kommer även under kommande år att genomföras av förvaltningen, i samarbete med olika aktörer.

De olika trygghetsfrämjande insatserna i området går därmed i varandra och målet är ytterligare samverkan för ökad trygghet med gemensamma krafter.

Ansvarig: Farsta stadsdelsförvaltning

5. Genomförande

Fysisk hälsa

Förutom förvaltningens egna verksamheter inom barn och ungdom kommer programmen att inbegripa idrottsförvaltningen, utbildningsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, idrottsföreningar och idrottsförbund.

Organisation

Stadsdelsförvaltningen (sammankallande), idrottsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och idrottslyftet bildar en arbetsgrupp med gemensamt uppdrag att ta fram aktiviteter utifrån beslutade mål gällande aktiviteter för ökat motionerande genom idrott.

Dialog med medborgare förs i samband med nya samråd inför detaljplaner gällande bostadsbyggande och stadsplanering. Arbetsgruppen involverar medborgarna med koppling till idrottsrörelsen och genomför en konferens per år där representanter för samtliga lokala idrottsföreningar bjuds in. Målgrupp är barn och unga i åldrar 5-18 år. Prioriterade grupper är flickor och barn med funktionsnedsättning.

Psykisk hälsa

Stadsdelsförvaltning barn- och ungdom, primärvård, samt barn och ungdomspsykiatrisk vård.

Organisation

Samverkansorganet BUS (Barn, Ungdom, Samverkan)tar fram en modell för samverkan och för genomförande av en familjecentral.

Trygghet

Farsta stadsdelsförvaltning, Farsta Brottsförebyggande råd (Brå), Polisen och trafikkontoret. Samverkan med civilsamhället genom lokala föreningar och skola.

Här inväntar stadsdelsnämnden ett samverkansavtal med polisen.

Medinflytande

Samverkan med Farsta stadsdelsnämnds demokratiråd och civilsamhället genom lokala föreningar och skola.

6. Metoder för att mäta måluppfyllelse

Här föreslås uppföljningar i form av intervjuer med brukare, enkäter till deltagare, statistisk uppföljning, medborgarundersökningar, trygghetsmätningar, skolundersökningar, fokusgrupper och genom deltagande observationer.